

Materiały prasowe / Listopad 2021

OMÓWIENIE

PRZYSZŁEGO

PRAWA UE

MAJĄCEGO

POWSTRZYMAĆ

NADUŻYCIA

KORPORACJI

PO CO POWSTAŁO TO OPRACOWANIE?

„Zrównoważony ład korporacyjny może realnie zmienić reguły gry w sposobie funkcjonowania firm w całym łańcuchu dostaw. Teraz tworzymy nowe standardy prowadzenia biznesu dla przyszłych pokoleń.”

Komisarz UE ds. Sprawiedliwości Didier Reynders

PO CO POWSTAŁO TO OPRACOWANIE?	3
JAKIE DZIAŁANIA ZOSTAŁY PRZEPROWADZONE DO TEJ PORY?	4
CO ROBIĄ KRAJE CZŁONKOWSKIE UE?	6
DLACZEGO PILNIE PORZEBUJEMY NOWYCH UNIJNYCH PRZEPISÓW?	7
PRZYPADKI NADUŻYĆ POPEŁNIANYCH PRZEZ KORPORACJE	9
CZEGO DOMAGAJĄ SIĘ OBYWATELE UE?	13
CO NA TO KORPORACJE?	16
CZEGO CHCĄ OFIARY NADUŻYĆ?	17
JAK PRZEPISY POMOŻĄ CHRONIĆ LUDZI I ŚRODOWISKO?	19
CHCESZ DOWIEDZIEĆ SIĘ WIĘCEJ?	21
INFORMACJE KONTAKTOWE	22

Zbyt wiele przedsiębiorstw na całym świecie wyzyskuje ludzi i planetę dla własnych korzyści. Ich działania doprowadziły do załamania klimatu i bioróżnorodności, łamania praw pracowników i praw związków zawodowych, pracy przymusowej i pracy dzieci, rosnącego ubóstwa, a także zabójstw ekoaktywistów i obrońców praw człowieka. Musimy działać natychmiast. Wiele krajów europejskich już wprowadza ustawodawstwo, aby uczynić biznes odpowiedzialnym za tego typu nadużycia, a Unia Europejska przygotowuje własną propozycję w tym zakresie.

Europejskie społeczeństwo obywatelskie opracowało ten materiał prasowy, zawierający informacje oraz argumenty dotyczące projektu legislacyjnego Komisji Europejskiej – dyrektywy w sprawie zrównoważonego ładu korporacyjnego, w myśl której korporacje będą ponosić odpowiedzialność za swoje nadużycia.

Wspomniane nowe ustawodawstwo będzie przedmiotem ożywionej debaty, ponieważ rządy krajów członkowskich UE wykazują różną wolę działania w tym obszarze, pomimo ogromnego poparcia dla dyrektywy ze strony obywateli. Tymczasem lobby korporacyjne mobilizuje się w wysiłkach mających na celu osłabienie tej propozycji na każdym kroku, zarówno w oczach opinii publicznej, jak i w kuluarowych dyskusjach.

NINIEJSZY MATERIAŁ ZOSTAŁ OPRACOWANY PRZEZ NASTĘPUJĄCE ORGANIZACJE:

- Anti-Slavery International
- Amnesty International
- CIDSE
- Clean Clothes Campaign International Office
- European Center for Constitutional and Human Rights – ECCHR
- European Coalition for Corporate Justice
- International Federation of Human Rights – FIDH
- Friends of the Earth Europe
- Global Witness
- Oxfam

Opracowano przy wsparciu finansowym Unii Europejskiej.
Za treść niniejszego opracowania odpowiadają wyłącznie autorzy i niekoniecznie odzwierciedla ona stanowisko Unii Europejskiej.

JAKIE DZIAŁANIA ZOSTAŁY PRZEPROWADZONE DO TEJ PORY?

W kwietniu 2020 roku Komisarz UE ds. Sprawiedliwości Didier Reynders ogłosił rozpoczęcie prac nad nowym ustawodawstwem dla korporacji w sprawie praw człowieka i dbałości o środowisko. Po wielu latach obstawania przy dobrowolnych działaniach przedsiębiorstw Komisja w końcu dostrzegła konieczność natychmiastowego działania na rzecz ochrony praw człowieka i środowiska naturalnego, a także ważną rolę, jaką musi – a nie tylko może – odegrać sektor biznesu.

Jesienią 2020 roku Komisja Europejska rozpoczęła [otwarte konsultacje](#), aby dać zarówno obywatelom, jak i przeróżnym organizacjom możliwość zabrania głosu w sprawie projektowania nowych zasad. W konsultacjach wzięło udział ponad pół miliona obywateli, a także około 700 organizacji społeczeństwa obywatelskiego, związków zawodowych i instytucji świata akademickiego. Większość respondentów opowiedziała się za stanowczym ustawodawstwem UE, wymuszającym na firmach identyfikowanie ryzyka w obszarach praw człowieka i środowiska, skuteczne rozwiązywanie zaistniałych problemów, a także zapobieganie niepożądanym zdarzeniom w całym łańcuchu wartości. Respondenci byli zgodni co do tego,

że korporacje muszą ponosić odpowiedzialność za swoje szkodliwe postępowanie zarówno w swoich rodzimych krajach, jak i poza ich granicami, a także ponosić surowe kary za nieprzestrzeganie przepisów.

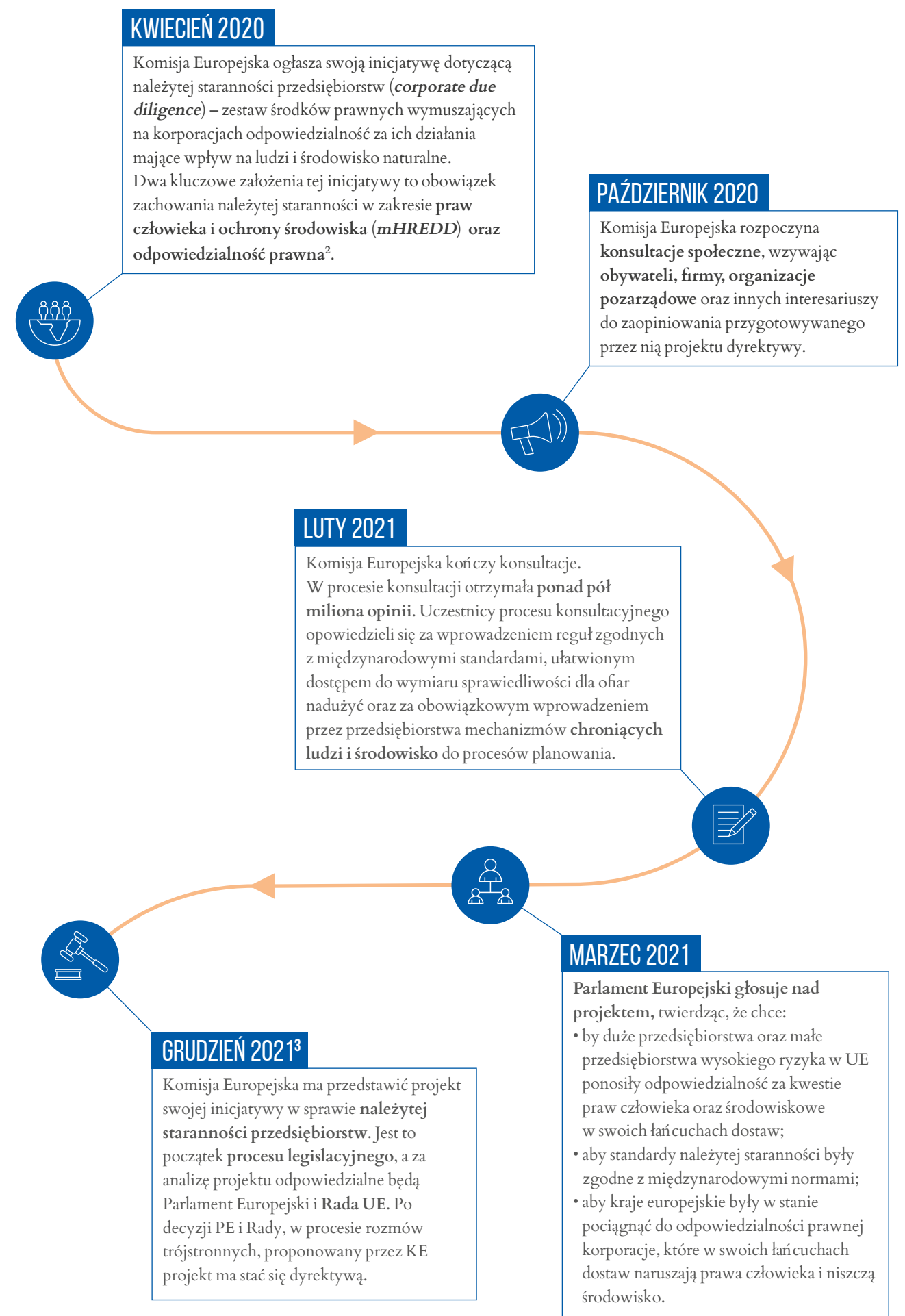
W marcu 2021 roku Parlament Europejski przyjął rezolucję w sprawie należytej staranności i odpowiedzialności przedsiębiorstw. Tym samym Parlament Europejski wysłał wyraźny komunikat do Komisji, by nie rezygnowała z kluczowych elementów przygotowywanej propozycji legislacyjnej, w tym odpowiedzialności spółek-matek za szkody wyrządzone przez spółki zależne, lepszego dostępu do wymiaru sprawiedliwości dla ofiar nadużyć na całym świecie i dotkliwych sankcji oraz kar finansowych dla firm, które pozostaną bezczynne wobec ryzyka i negatywnych konsekwencji wywoływanych przez ich globalną działalność.

W czerwcu media donosiły, że sprawą projektu dotyczącego zrównoważonego ładu korporacyjnego będzie współkierował Komisarz ds. Rynku Wewnętrznego Thierry Breton. Komisja przewiduje, że projekt dyrektywy zostanie ogłoszony 8 grudnia 2021 roku¹.

Val Morgan

¹ Ogłoszenie projektu dyrektywy przesunięto na luty 2022 r.

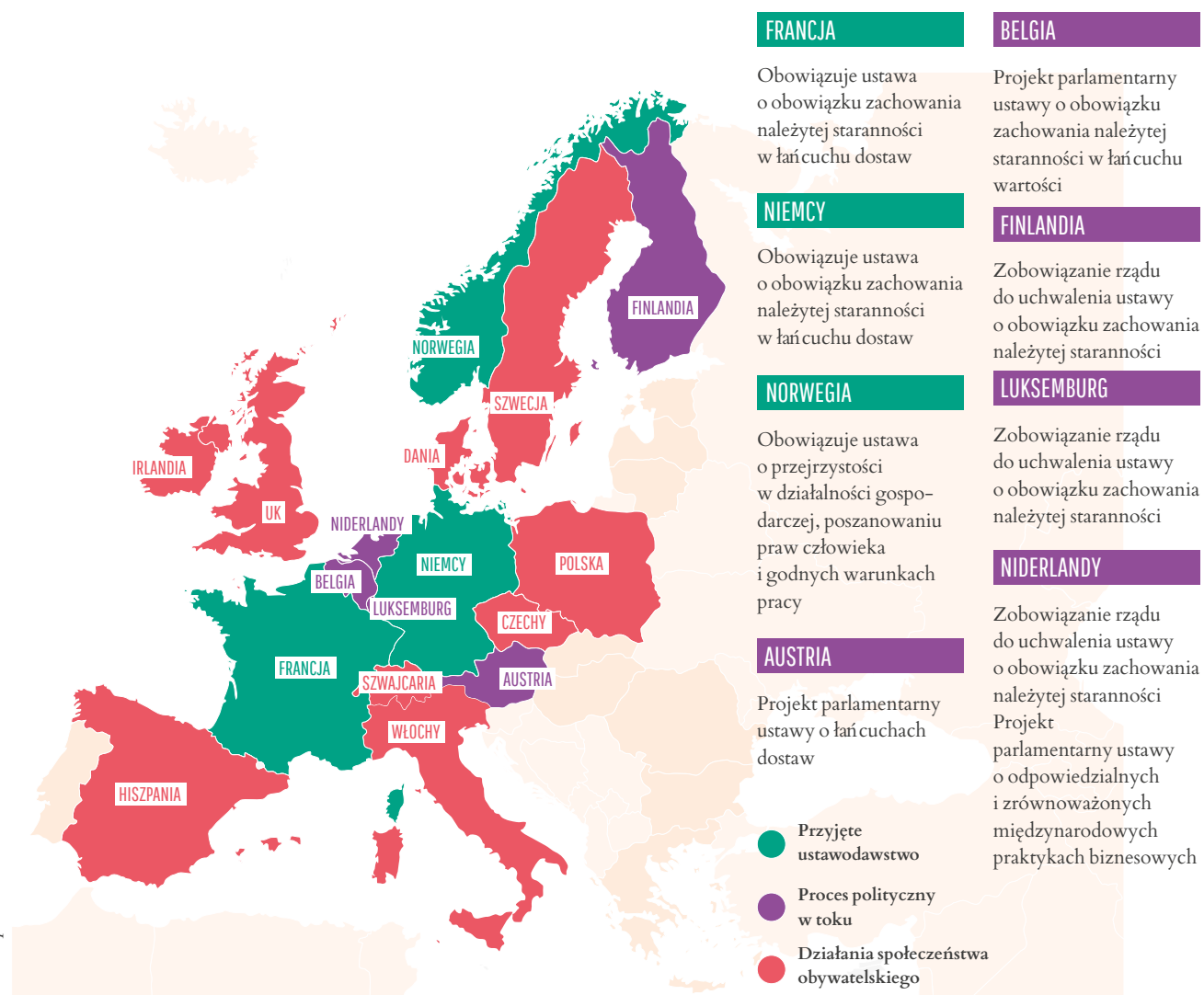
² mHRDD (ang.) – mandatory Human Rights and Environmental Due Diligence

³ Ogłoszenie projektu przesunięto na luty 2022 r.

CO ROBIĄ KRAJE CZŁONKOWSKIE UE?

Niektóre państwa europejskie już przyjęły krajowe ustawy regulujące odpowiedzialność przedsiębiorstw. Wśród członków UE pierwsza była Francja, która w 2017 roku przyjęła ustawę o obowiązku zachowania należytej staranności (*loi relative au devoir de vigilance*), wprowadzającą obowiązek zachowania należytej staranności w zakresie praw człowieka i ochrony środowiska we wszystkich francuskich firmach. Tą samą drogą podążyły inne kraje członkowskie. W 2021 roku w Niemczech przyjęto ustawę o łańcuchach dostaw (*Lieferkettengesetz*). Kolejne projekty ustaw

dyskutowane są w Austrii, Belgii, Niderlandach, Finlandii i Luksemburgu. Zaczynamy dostrzegać pierwsze rezultaty wprowadzenia tych przepisów. Na przykład w ubiegłym roku rdzenni obywatele i organizacje pozarządowe wytoczyły proces francuskiemu gigantowi Groupe Casino, operatorowi sieci supermarketów, o rzekome pozyskiwanie wołowiny od dostawców odpowiedzialnych za wylesianie Puszczy Amazońskiej, o zawłaszczanie ziemi przez spółkę zależną w Brazylii oraz korzystanie z pracy przymusowej.

DLACZEGO PILNIE PORZEBUJEMY NOWYCH UNIJNYCH PRZEPISÓW?

DZIAŁALNOŚĆ PRZEDSIĘBIORSTW MA CORAZ DALEJ IDĄCY WPŁYW NA NASZ ŚWIAT

Globalizacja łańcuchów wartości korporacji uświadomiła nam, że działalność przedsiębiorstw wywiera wpływ na ludzi i środowisko na całym świecie. Wraz z postępującą globalizacją łańcuchów wartości pojawiła się potrzeba wypracowania jasnych reguł rozliczania firm z tego, na ile skutecznie łagodzą i naprawiają wyrządzone przez siebie szkody w obszarze praw człowieka i środowiska, a także jak starają się im zapobiegać.

KOROPORACJE MOGĄ CHOWAĆ SIĘ ZA GLOBALNYMI ŁAŃCUCHAMI WARTOŚCI

Przedsiębiorstwa często powierzają część swoich procesów produkcyjnych – na przykład szycie odzieży, zbiory kawy czy wydobywanie minerałów – podwykonawcom i partnerom zewnętrznym w krajach o niższych standardach poszanowania praw człowieka i ochrony środowiska. W tych krajach mogą działać bezkarnie.

Unikają odpowiedzialności, chowając się za długimi i złożonymi łańcuchami wartości, które nie bez przyczyny są tak skomplikowane. Wówczas ofiarom nadużyć i wyzysku trudno jest uzyskać jasny obraz sytuacji oraz wskazać podmiot odpowiedzialny za wyrządzone szkody. Kiedy w łańcuchach wartości europejskich spółek dochodzi do łamania praw człowieka i niszczenia środowiska, wiele z nich zrzuca odpowiedzialność na lokalnych dostawców. Twierdzą, że nie mają wpływu na działania podwykonawców, choć same wybrały ich do współpracy.

⁴United Nations Guiding Principles.

SPOŁECZNOŚĆ MIĘDZYNARODOWA DOSTRZEGA POTRZEBĘ WPROWADZENIA REGUŁ WYMUSZAJĄCYCH NA PRZEDSIĘBIORSTWACH ODPOWIEDZIALNE POSTĘPOWANIE

Istnieją międzynarodowe fakultatywne wytyczne prowadzenia biznesu: Wytyczne ONZ dotyczące biznesu i praw człowieka (UNGPs⁴) oraz Wytyczne OECD dla przedsiębiorstw wielonarodowych.

Wytyczne ONZ, przyjęte w 2011 roku, odnoszą się do nadużyć korporacji w sferze praw człowieka. Zasadzają się one na trzech następujących filarach: obowiązek państwa polegający na ochronie praw człowieka, odpowiedzialność przedsiębiorstw za poszanowanie tych praw oraz przepisy ułatwiające ofiarom nadużyć dostęp do mechanizmów naprawczych.

Zrewidowane Wytyczne OECD dla przedsiębiorstw wielonarodowych zostały wdrożone w 2011 roku. Oryginalne wytyczne weszły w życie w 1976 roku, co czyni je pierwszymi międzynarodowymi wytycznymi, które zawierają listę zaleceń wystosowanych przez rządy państw do korporacji na temat należytej staranności w sferze praw człowieka. W 2018 roku w wyniku trójstronnych negocjacji z udziałem władz państwowych, przedsiębiorstw i społeczeństwa obywatelskiego opracowano bardziej szczegółowy dokument, a mianowicie Wytyczne OECD dotyczące należytej staranności w odpowiedzialnym prowadzeniu biznesu.

[[OECD Due Diligence Guidelines For Responsible Business Conduct](#)]

OPRACOWANE PRZEZ ORGANIZACJE MIĘDZYNARODOWE WYTYCZNE O CHARAKTERZE DOBROWOLNYM NIE SPEŁNIAJĄ SWOJEJ ROLI

Choć Wytyczne ONZ dotyczące biznesu i praw człowieka (UNGPs) oraz Wytyczne OECD dla przedsiębiorstw wielonarodowych cieszą się poparciem społeczności międzynarodowej, nadal są w dużej mierze fakultatywne dla firm. Nie zapewniają należytego dostępu do wymiaru sprawiedliwości ofiarom nadużyć, nie zapobiegają nadużyciom ani nie prowadzą do zmiany

postępowania korporacji. Kolejne badania pokazują, że firmy w zasadzie nie ponoszą odpowiedzialności za łamanie praw człowieka i niszczenie środowiska.

“Dostęp do europejskich sądów jest często jedyną skuteczną drogą dostępu do wymiaru sprawiedliwości oraz mechanizmów naprawczych dla skarżących z państw trzecich w sprawach dotyczących łamania praw człowieka w związku z działalnością gospodarczą.”

Wyniki badania przeprowadzonego w 2019 roku na zlecenie Podkomisji Praw Człowieka Parlamentu Europejskiego.

Zobacz także podobne raporty z 2017 i 2020 roku opracowane przez Agencję Praw Podstawowych Unii Europejskiej (FRA).

“Jedynie mniejszość firm wykazuje wolę poważnego traktowania praw człowieka i zaangażowanie w tym kierunku.”

Wyniki wskaźnika Corporate Human Rights Benchmark w 2020 roku – oceny 229 przedsiębiorstw.

“Zaledwie 16% badanych podmiotów przeprowadziło proces należytej staranności w sferze praw człowieka dla całego swojego łańcucha wartości.”

Wyniki badania przeprowadzonego w 2020 roku na zlecenie Komisji Europejskiej.

Podsumowując, potrzebujemy wiążących reguł, a nie rozwiązań fakultatywnych.

PRZYPADKI NADUŻYĆ POPEŁNIANYCH PRZEZ KORPORACJE

Przełom w procesie wytoczonym koncernowi Shell w związku z wyciekami ropy w Nigerii

W styczniu 2021 roku sąd w Niderlandach przyznał trzem nigeryjskim rolnikom prawo do odszkodowania od koncernu Shell:

- Sąd orzekł, że Shell, jako spółka-matka, ponosi odpowiedzialność za wycieki ropy spowodowane przez spółkę zależną w Nigerii.
- Shell składa odwołanie od tego wyroku.

W toku tego procesu ujawniono liczne bariery utrudniające dochodzenie sprawiedliwości, na jakie napotykały ofiary nadużyć walcząc o swoje prawa przed unijnymi sądami:

- Uniemożliwienie przez Shell dostępu do dokumentów firmowych.
- Zmuszanie do stosowania prawa nigeryjskiego zamiast holenderskiego.

Proces ten pokazuje, dlaczego w unijnym ustawodawstwie należy zawrzeć element odpowiedzialności cywilnej przedsiębiorstw:

- Proces wytoczony koncernowi Shell to swego rodzaju przełom, jednak pozostaje w sferze wyjątków. Zgodnie z obecnie obowiązującym prawem w większości UE spółki-matki raczej nie muszą obawiać się, że zostaną pociągnięte do odpowiedzialności za działania swoich spółek zależnych.

[TUTAJ PRZECZYTAJ WIĘCEJ](#)

Francuskie sieci handlowe pozwane w związku z wylesianiem i zawłaszczaniem ziemi

W marcu 2021 roku rdzenna ludność wspierana przez organizacje pozarządowe na podstawie francuskiego prawa *devoir de vigilance* złożyła pozew przeciwko Grupie Casino:

- Sprawa dotyczy sprzedaży produktów z wołowiny, których produkcja związana jest z wylesianiem i zawłaszczaniem ziemi w Kolumbii.
- Domniemany obszar wylesienia jest pięć razy większy od Paryża.

To jeden z pierwszych takich pozwów złożonych na podstawie francuskiego prawa:

- Pozew dotyczy braku skutecznych działań ze strony Grupy Casino mających zapobiec poważnym szkodom wyrządzonym przez dostawców grupy, czego wymagają przepisy.

Sprawa Grupy Casino pokazuje, dlaczego w unijnym ustawodawstwie należy zawrzeć element odpowiedzialności przedsiębiorstw za szkody wyrządzone w całym łańcuchu dostaw:

- Grupa Casino, jako operator największych sieci handlowych w Brazylii i Kolumbii, ma ogromną przewagę w relacjach z dostawcami
- Tymczasem obecnie obowiązujące przepisy nie pozwalają na pociągnięcie dużych sieci handlowych do odpowiedzialności za brak działań w celu zapobiegania nadużyciom.

[TUTAJ PRZECZYTAJ WIĘCEJ](#)

CIDSE-REPAM / AdobeStock_43276609

Wielkie przedsiębiorstwa wydobywcze i irlandzka spółka skarbu państwa pod lupą w związku z łamaniem praw człowieka

W 2021 roku Krajowe Punkty Kontaktowe (KPK) organizacji OECD rozpoczęły dochodzenie badające międzynarodowe przedsiębiorstwa wydobywcze oraz irlandzką spółkę skarbu państwa w związku z poważnymi naruszeniami praw człowieka i zanieczyszczeniem środowiska w Kolumbii:

- Obiektami dochodzenia są trzy spośród najbogatszych korporacji na świecie: BHP (Australia), Anglo-American (Wielka Brytania) i Glencore (Szwajcaria).
- Irlandzki koncern energetyczny (ESB) także jest obiektem dochodzenia w związku z zakupami węgla z problematycznej kopalni.

- Wśród domniemanych szkód wlicza się emisję toksycznych pyłów, zanieczyszczenie wody, przymusowe wysiedlenia oraz zastraszanie lokalnej ludności.

Analogiczne skargi zostały równocześnie złożone w Australii, Irlandii, Szwajcarii oraz Wielkiej Brytanii:

- Skargi te zawierają domniemania o odpowiedzialności **spółek-matek**, jako właścicieli kopalni Cerrejón, za nadużycia i postępowanie niezgodne z Wytycznymi OECD.
- Jeżeli proces zakończy się pomyślnie, firmy te być może będą musiały zastosować się

do Wytycznych OECD, w tym zamknąć kopalnię i zrehabilitować zniszczone środowisko.

Sprawa ta wskazuje na nieskuteczność fakultatywnych wytycznych dla międzynarodowych korporacji.

- Niezbędne są obowiązkowe procesy należytej staranności oraz przepisy regulujące odpowiedzialność przedsiębiorstw, w tym spółek-matek i końcowych nabywców produktów, w całym łańcuchu dostaw.

[TUTAJ PRZECZYTAJ WIĘCEJ](#)

Coal mine El Cerrejón, Tantenhaus, CC BY 2.0

Inne przypadki nadużyć

Raport omawiający 22 duże pozwy cywilne wytoczone niedawno unijnym firmom wskazuje na poważne i systemowe bariery utrudniające ofiarom nadużyć korporacji dochodzenie sprawiedliwości i dostęp do środków sądowych.

Poniższa tabela zawiera najpoważniejsze bariery utrudniające dochodzenie sprawiedliwości w 8* postępowaniach:

	Shell case	Boliden case	KiK case	RWE case	ENI case	Perenco case	Hydro case*	Casino case*
KRAJ MACIERZYSTY PRZEDSIĘBIORSTWA	NL	SE	DE	DE	IT	FR	NL	FR
KKRAJ PROWADZENIA DZIAŁALNOŚCI	Nigeria	Chile	Pakistan	Peru	Nigeria	Demokratyczna Republika Kongo	Brazylia	Brazylia, Kolumbia
POWIĄZANIE PRZEDSIĘBIORSTWA MATKI Z PODMIOTEM LOKALNYM								
Matka / Córka	X				X		X	
Nabywca / Dostawca			X					X
Zlecający / Podwykonawca		X				X		
SFER Y WPŁYWU								
Prawa człowieka	X	X	X	X	X	X	X	X
Prawa pracownicze			X					
Środowisko	X	X		X	X	X	X	X
BARIERY UTRUDNIAJĄCE DOCHODZENIE SPRAWIEDLIWOŚCI								
Obowiązujące prawo	X	X	X		X	X		
Właściwa jurysdykcja					X			
Zakres stosowania prawa						X		
Standardy normatywne	X	X		X	X			
Reżim odpowiedzialności cywilnej	X	X	X	X	X			
Przedawnienie		X	X					
Ciężar dowodu	X	X	X	X		X		
Stan prawny	X		X	X	X			
Koszty		X		X	X			

* W przypadku Hydro i Casino jest jeszcze za wcześnie na właściwą ocenę barier.

Inne wnioski:

- Spośród wszystkich analizowanych postępowań cywilnych dotychczas jedynie dwa – oba przeciwko Royal Dutch Shell – zakończyły się wyrokami na korzyść powodów.
- Dotychczas nie zapadł żaden wyrok ostateczny nakazujący pozwanemu podmiotowi unijnemu wypłacenie odszkodowania.

Brak sankcji za złe zarządzanie w sferze praw człowieka i ochrony środowiska w globalnych łańcuchach dostaw oznacza, że przedsiębiorstwa nie mają motywacji, by naprawić swoje zaniedbania.

Credit: European Coalition for Corporate Justice - ECCJ

CZEGO DOMAGAJĄ SIĘ OBYWATELE UE?

Jak wynika z sondażu przeprowadzonego niedawno przez organizację YouGov, **ponad 80% obywateli** szeregu krajów unijnych **opowiada się za wprowadzeniem stanowczego ustawodawstwa** rozliczającego korporacje z łamania praw człowieka i niszczenia środowiska w działalności zagranicznej. Osoby, których te nadużycia dotyczą, muszą mieć możliwość składania pozwów w europejskich sądach. W dziewięciu krajach UE objętych badaniem poparcie społeczne było na stałym, wysokim poziomie. Ankiety przeprowadzono wśród obywateli Austrii, Belgii, Czech, Francji, Niemiec, Irlandii, Niderlandów, Słowenii i Hiszpanii.

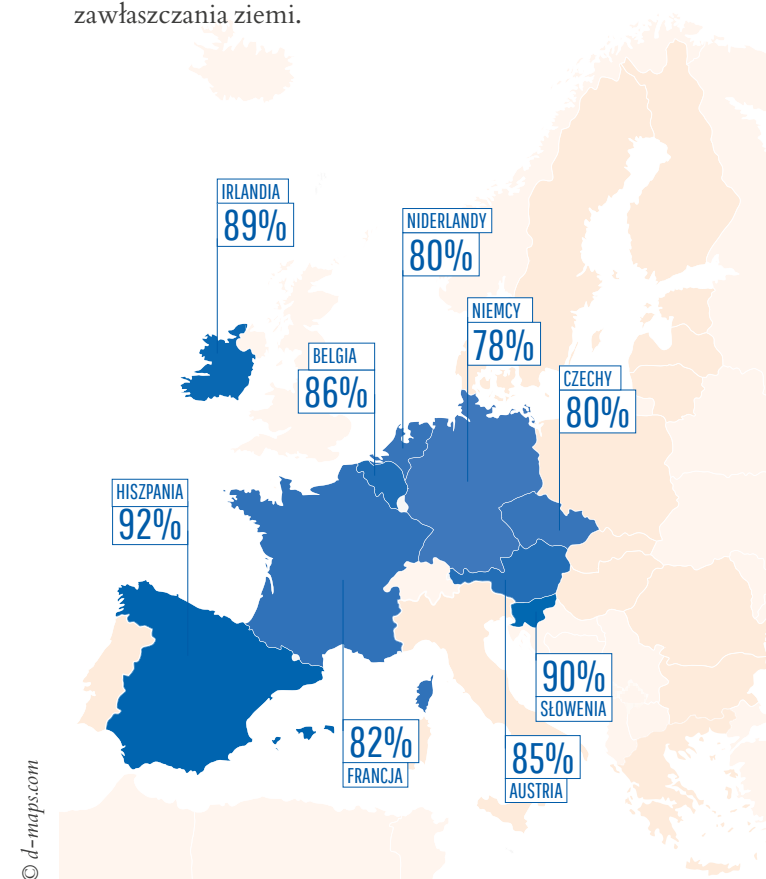
Oto jej wyniki:

- 87% obywateli uważa, że firmy powinny być zobowiązane do zapobiegania przypadkom łamania praw człowieka, na przykład pracy przymusowej czy zawłaszczania ziemi.

- 86% uważa, że na przedsiębiorstwach powinien spoczywać prawny obowiązek zapobiegania niszczeniu środowiska, w tym zanieczyszczaniu powietrza czy niszczeniu bioróżnorodności, także poza Unią Europejską.
- 86% wyraziło opinię, że gdy firmy łamią prawa człowieka i niszczą środowisko, lub się do tego przyczyniają, powinny ponosić za to odpowiedzialność prawną.
- Po zapoznaniu się z przykładami łamania praw człowieka i niszczenia środowiska poza UE 84% respondentów uznało, że ofiary tych nadużyć powinny móc pozywać korporacje w ich krajach macierzystych.

CZY OFIARY NADUŻYĆ SPOZA UE POWINNY MÓC POZYWAĆ KORPORACJE DO TUTEJSZYCH SĄDÓW?

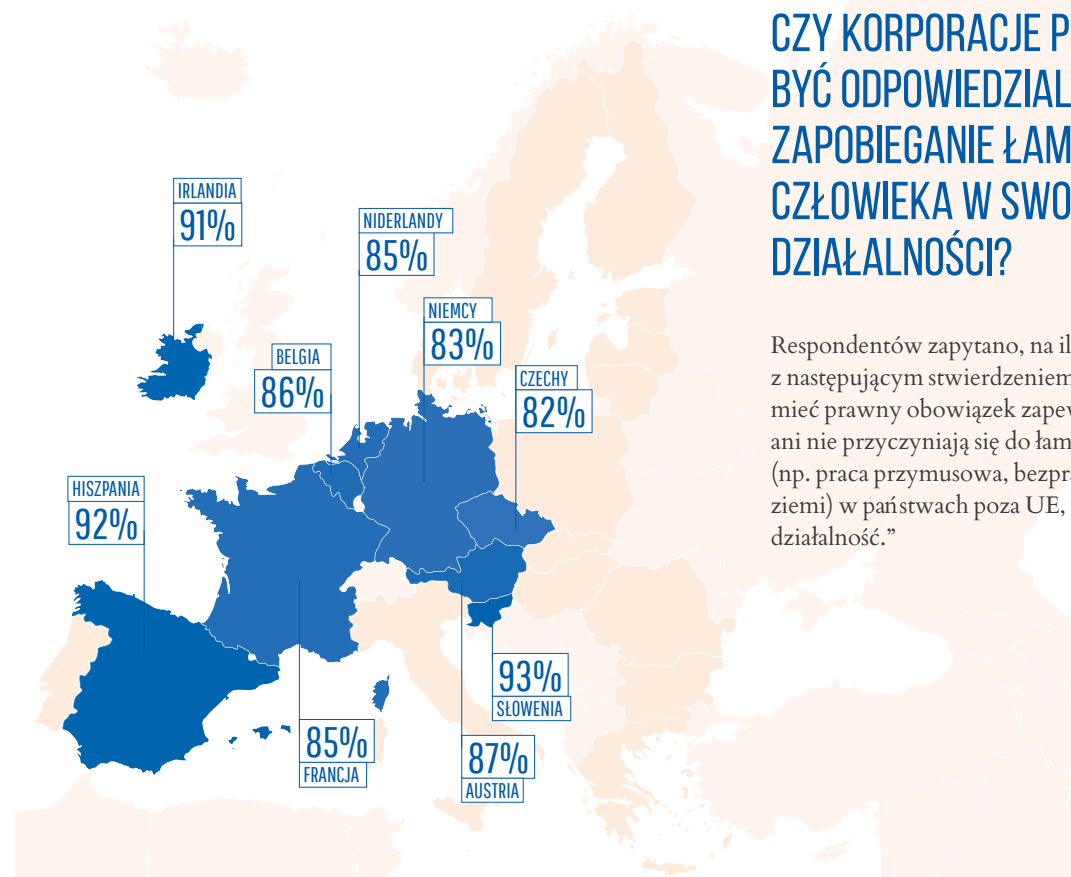
Respondentów zapytano, na ile zgadzają się z następującym stwierdzeniem: „Oto przypadki opisywane w ostatnim czasie w mediach: • Pakistan. Pożar w fabryce, która szyje odzież dla europejskich firm odzieżowych, gdzie setki pracowników zginęły lub odniosły obrażenia. Dochodzenie ujawniło, że warunki pracy w tym zakładzie, a także stan budynku były niezgodne z prawem, a prawa człowieka były tam łamane. • Spółka naftowa w Delcie Nigru, produkująca ropę dla konsumentów w Europie, od ponad 60 lat nieprzerwanie zatrąwa środowisko i rujnuje życie lokalnych mieszkańców. • W Kolumbii lokalne społeczności żyjące w pobliżu kopalni węgla, która zaopatruje w ten surowiec Unię Europejską, borykają się z zawłaszczaniem ziemi i przymusowymi eksmisjami, a do tego cierpią z powodu toksycznych pyłów emitowanych przez kopalnię oraz zanieczyszczeń odprowadzanych przez nią do rzek i zatrujących ujęcia wody. Na ile pan/pani zgadza lub nie zgadza się z tym, że ofiary tych nadużyć powinny móc pozywać szkodzące im firmy i domagać się odszkodowań w [odpowiednim kraju UE], czyli tam, gdzie dana firma ma swoją centralę?

© d-maps.com

CZY KORPORACJE POWINNY BYĆ ODPOWIEDZIALNE ZA ZAPOBIEGANIE ŁAMANIU PRAW CZŁOWIEKA W SWOJEJ GLOBALNEJ DZIAŁALNOŚCI?

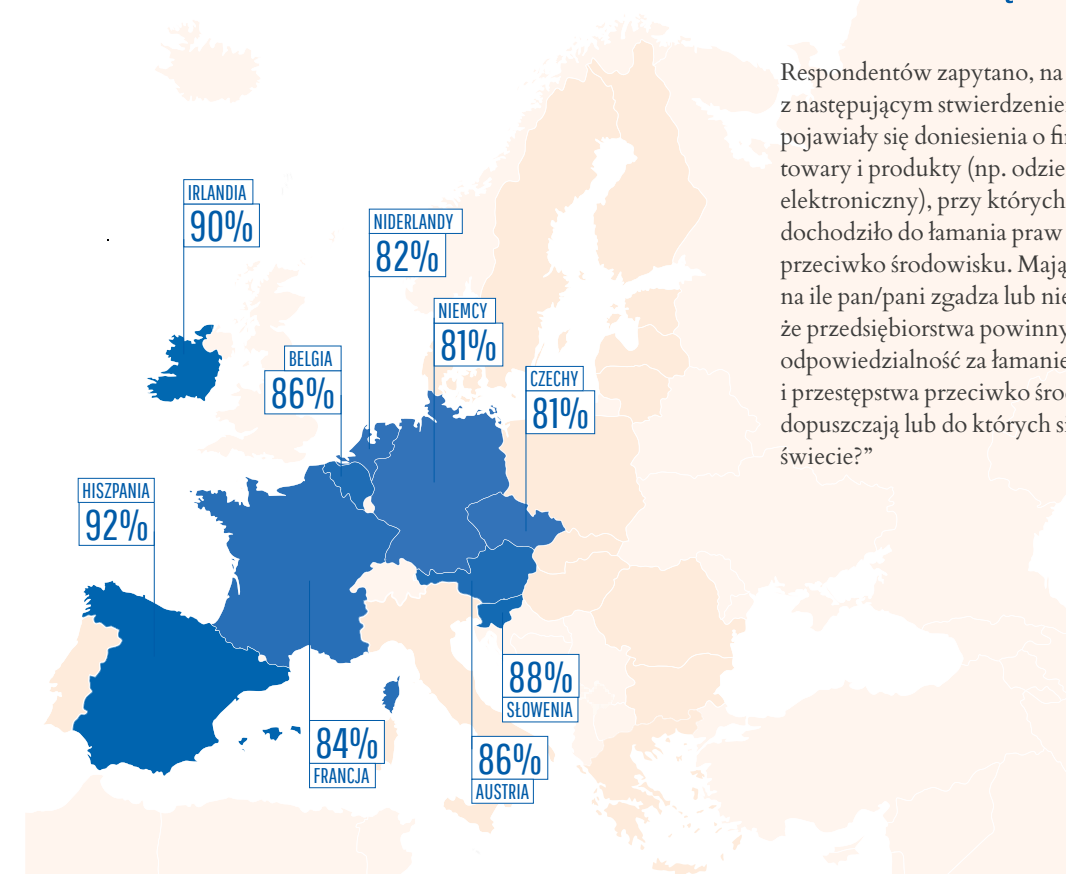
Respondentów zapytano, na ile zgadzają się z następującym stwierdzeniem: „Firmy powinny mieć prawny obowiązek zapewnienia, że nie łamią ani nie przyczyniają się do łamania praw człowieka (np. praca przymusowa, bezprawne zawłaszczanie ziemi) w państwach poza UE, w których prowadzą działalność.”

© d-maps.com

CZY KORPORACJE POWINNY PONOSIĆ ODPOWIEDZIALNOŚĆ PRAWNĄ ZA ŁAMANIE PRAW CZŁOWIEKA I SZKODY DLA ŚRODOWISKA, DO KTÓRYCH SIĘ PRZYCZYNIAJĄ TAKŻE POZA UE?

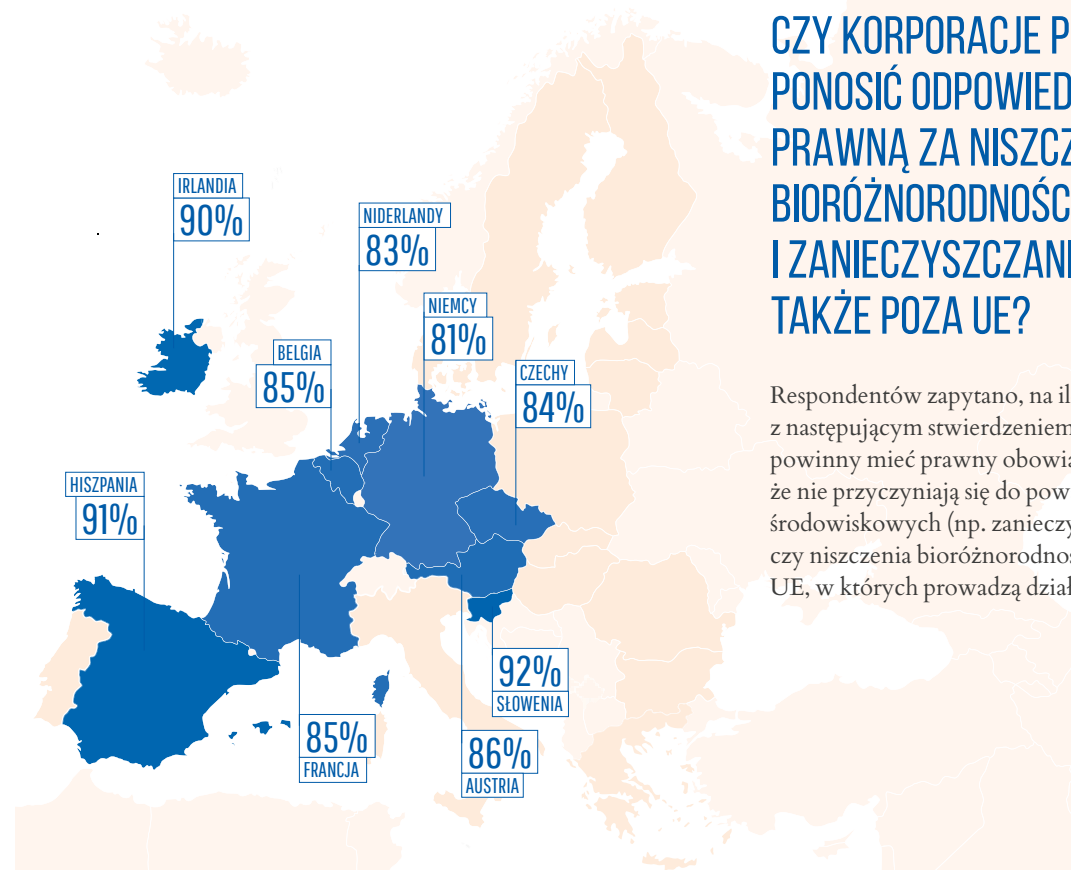
Respondentów zapytano, na ile zgadzają się z następującym stwierdzeniem: „W przeszłości pojawiały się doniesienia o firmach sprzedających towary i produkty (np. odzież czy sprzęt elektroniczny), przy których wytwarzaniu dochodziło do łamania praw człowieka i przestępstw przeciwko środowisku. Mając to na uwadze, na ile pan/pani zgadza lub nie zgadza się z tym, że przedsiębiorstwa powinny ponosić prawną odpowiedzialność za łamanie praw człowieka i przestępstwa przeciwko środowisku, których się dopuszczają lub do których się przyczyniają na całym świecie?”

© d-maps.com

CZY KORPORACJE POWINNY PONOSIĆ ODPOWIEDZIALNOŚĆ PRAWNĄ ZA NISZCZENIE BIORÓŻNORODNOŚCI I ZANIECZYSZCZANIE POWIETRZA TAKŻE POZA UE?

Respondentów zapytano, na ile zgadzają się z następującym stwierdzeniem: „Przedsiębiorstwa powinny mieć prawny obowiązek zapewnienia, że nie przyczyniają się do powstawania szkód środowiskowych (np. zanieczyszczenia powietrza czy niszczenia bioróżnorodności) w państwach poza UE, w których prowadzą działalność.”

© d-maps.com

Wszystkie dane liczbowe, o ile nie wskazano inaczej, pochodzą z organizacji YouGov Plc. Liczebność próby to 16 906 osób dorosłych. Ankieta została przeprowadzona w dniach 14–29 września 2021 roku. Ankieta została zrealizowana online w Austrii, Belgii, Czechach, Francji, Niemczech, Irlandii, Niderlandach, Słowenii i Hiszpanii. Dane są ważone i reprezentatywne dla dorosłej (powyżej 18 lat) populacji Austrii, Belgii, Czech, Francji, Niemiec, Irlandii, Niderlandów, Słowenii i Hiszpanii. Źródło: YouGov

CO NA TO KORPORACJE?

Lobby biznesowe, a zwłaszcza stowarzyszenia przedsiębiorców, zmobilizowały się w wysiłkach na rzecz zablokowania wszelkich nowych przepisów, mających zmusić korporacje do odpowiedzialności za łamanie praw człowieka i niszczenie środowiska w łańcuchu wartości.

Francuskie lobby biznesowe AFEP i MEDEF podejmują intensywne próby aby podważyć ambitne cele, jakie przyświecają nowej dyrektywie unijnej i ograniczyć jej wpływ na biznes. Przeciwko niektórym członkom tych organizacji, na przykład Total Energies i Grupie Casino, toczą się obecnie we Francji postępowania sądowe w związku z rzekomymi nadużyciami w łańcuchach dostaw. Niemieckie lobby biznesowe także nie pozostaje bezczynne po tym, jak udało mu się znacznie osłabić pierwotny projekt ustawy w sprawie łańcuchów wartości korporacji. W Niderlandach członkowie organizacji BusinessEurope publicznie opowiadają się za ustawodawstwem na poziomie unijnym zamiast krajowego, a jednocześnie w Brukseli lobbują na rzecz mniej restrykcyjnych przepisów.

Jaki jest główny argument lobby biznesowego? Przedsiębiorstwa nie są w stanie analizować standardów w zakresie praw człowieka i ochrony środowiska swoich dostawców. Jednak wyraźnie przeczy temu fakt, iż są w stanie analizować jakość wszystkich surowców pozyskiwanych z wszystkich zakątków świata. Do tego dochodzi argument w postaci praktyk bardziej postępowych firm, które domagają się wprowadzenia nowych przepisów.

Dodatkowo argument, że wdrażanie standardów dotyczących praw człowieka i ochrony środowiska byłoby zbyt kosztowne i ostatecznie niekorzystne dla konsumentów, także nie znajduje potwierdzenia w rzeczywistości. Badanie przeprowadzone w maju 2021 roku na zlecenie niemieckiego Ministerstwa Współpracy Gospodarczej i Rozwoju zakończyło się

następującymi wnioskami: Wyeliminowanie przypadków łamania praw człowieka z łańcuchów wartości korporacji kosztowałoby jedynie 0,6% przychodów. Inne badania, w tym zrealizowane przez OECD, wskazują na istnienie innych wymiernych korzyści ekonomicznych dla firm, które działają odpowiedzialnie w biznesie, w szczególności wdrażając należytą staranność w zakresie praw człowieka i ochrony środowiska.

Firmy twierdzą, że restrykcyjne ustawodawstwo unijne zmusi je do wycofania się z biedniejszych krajów i regionów. Po pierwsze, niektóre branże, na przykład surowcowa, nie mogą przenieść się w inne miejsca, a podobne uwarunkowania towarzyszą także taniej lub wyspecjalizowanej sile roboczej.

Po drugie, przepisy unijne odzwierciedlające wytyczne międzynarodowe uzmysłowiają wszystkim zaangażowanym stronom, że wycofanie się będzie krokiem ostatecznym, kiedy korporacja nie będzie w stanie wykorzystać swojej pozycji do uzdrowienia sytuacji i dalej będzie dochodziło do nadużyć. Obowiązek wykorzystania własnej silnej pozycji do poprawy istniejących warunków będzie ciężar na przedsiębiorstwach wszędzie, gdzie tylko będą prowadzić działalność. W ten sposób wytworzy się sytuacja, w której poszczególne kraje będą przyciągać firmy unijne swoim klimatem gospodarczym wolnym od nadużyć, a to sprawi, że zamiast równania w dół wszyscy zaczną równać do góry.

Lobby biznesowe używają pragmatycznej i rozsądnie brzmiącej retoryki, tworząc iluzję poparcia dla idei odpowiedzialności biznesu, podczas gdy tak naprawdę cały czas starają się podważyć wszelkie skuteczne i jakże potrzebne projekty ustawodawcze.

CZEGO CHCĄ OFIARY NADUŻYĆ?

Pakistańska działaczka Saeeda Khatoun, obrończyni praw człowieka z Bangladeszu, Kalpona Akter oraz wdowa po nigeryjskim aktywistce, Esther Kiobel, skierowały listy otwarte do komisarzy Didiera Reyndersa i Thierry'ego Bretona.

“*Ponad 20 lat walczyłam o prawo do sprawiedliwego procesu; ponad 20 lat minęło, zanim pozwolono mi domagać się dochodzenia w sprawie roli koncernu Shell w niesprawiedliwych procesach sądowych i egzekucji pokojowo nastawionych ludzi. To niedopuszczalne. Ofiary łamania praw człowieka mają prawo do dochodzenia sprawiedliwości, a państwa mają obowiązek, by zapewnić im dostęp do wymiaru sprawiedliwości. Ofiary nadużyć, jakich korporacje dopuszczają się w sferze praw człowieka, napotykają na zbyt wiele prawnych i życiowych przeszkód, gdy chcą pozwać bogate i potężne korporacje.*”

Esther Kiobel od dawna walczy o sprawiedliwość i ukaranie winnych bezprawnego pozbawienia życia jej męża, dra Barinema Kiobela oraz ośmiu innych mężczyzn w 1995 roku w Nigerii.

“*„Nowe reguły niczego nie zmienią dla tych, którzy stracili życie w źle zabezpieczonych fabrykach. Ale jeżeli zadbacie o to, by każda firma musiała identyfikować i minimalizować ryzyko w sferze praw człowieka, a także zapobiegać zagrożeniom w całym łańcuchu wartości, włączając własne praktyki zakupowe, możecie w przyszłości pomóc ocalić życie milionów ludzi i poprawić jego warunki.*”

Jako dziecko była ofiarą pracy przymusowej, teraz jest na czarnej liście korporacji jako działaczka związkowa. Kalpona Akter kieruje w Bangladeszu ośrodkiem praw pracowniczych Bangladesh Center for Worker Solidarity.

KIEDY LOBBY KORPORACYJNE MÓWIĄ:

„Chcemy uniknąć obciążeń administracyjnych i biurokracji.”

„Te przepisy otworzyłyby drogę do bezzasadnych roszczeń i nadużywania prawa do sądu.”

„Zależy nam na pragmatycznych i realistycznych ramach prawnych oraz odpowiednich zachętach.”

W RZECZYWISTOŚCI MAJĄ NA MYŚLI:

„Unikanie biurokracji jest ważniejsze niż zapobieganie nadużyciom i naprawianie ich skutków”.

„Ofiary nadużyć nie powinny dysponować narzędziami, które pozwoliłyby im pozywać firmy łamiące prawa człowieka.”

„Chcemy, żeby nasz obowiązek zachowania należytej staranności ograniczał się do bezpośrednich dostawców i żądamy przychylnego traktowania za sam fakt, że nie naruszamy praw człowieka i nie niszczymy środowiska.”

Więcej przeczytasz w raporcie „Off the hook?” Jak firmy lobbują przeciwko odpowiedzialności za nadużycia w sferze praw człowieka i ochrony środowiska.

JAK PRZEPISY POMOGĄ CHRONIĆ LUDZI I ŚRODOWISKO?

“

„Mówiono nam, że panowie mogą coś zrobić z tą sytuacją. Jeżeli nie teraz, to kiedy? W panów krajach prawo ofiar do dochodzenia sprawiedliwości jest czymś oczywistym. Prosimy o to samo dla nas, gdy [europejskie] firmy czerpią zyski z fabryk, w których nasze rodziny pracują w bardzo złych – niezdrowych i niebezpiecznych – warunkach.”

Saeeda Khatoon od dawna walczy o wymierzenie sprawiedliwości winnym wybuchu tragicznego pożaru w fabryce odzieży Ali Enterprises w pakistańskim mieście Karaczi.

“

„Czujemy się podniesieni na duchu słysząc, że Komisja Europejska planuje prace nad przepisami, które prawnie wymuszają na firmach poszanowanie praw człowieka i środowiska. To wielka szansa dla UE, by pokazała się jako lider wyznaczający drogę do odpowiedzialnych praktyk biznesu. Jednak by te przepisy były skuteczne i mogły coś zmienić, muszą mieć szeroki zakres. Powinny obejmować odpowiedzialność przedsiębiorstw w całym łańcuchu wartości i rozciągać się na relacje biznesowe, w tym relacje inwestorskie.”

Bertha Zùniga Càceres broni terenów zamieszkiwanych przez rdzenną ludność Lenca w Hondurasie przed nadużyciami korporacji. Jej matka, Bertha Càceres, została zamordowana w 2016 roku z powodu swojego zaangażowania w walkę o prawa społeczności Lenca.

W CAŁYM ŁAŃCUCHU WARTOŚCI

Propozycja Komisji musi obejmować swym zakresem wszystkie sektory gospodarki, a także odnosić się do całego łańcucha wartości, od pierwszego etapu po ostatni. Najpoważniejsze nadużycia, zarówno w sferze praw człowieka, jak i środowiska, często mają miejsce na początkowych etapach – na najniższych poziomach łańcucha wartości – w krajach, gdzie przepisy są mniej restrykcyjne, państwo w mniejszym stopniu wspiera obywateli i panuje bieda. Takie okoliczności mogą sprzyjać łamaniu praw człowieka, chociażby pracy przymusowej i pracy dzieci. Z powodu powszechnych obecnie modeli biznesowych i globalizacji łańcuchów wartości nabywcy towarów i produktów nie mają wglądu w panujące w tych krajach warunki ani nie ponoszą żadnej odpowiedzialności, choć to oni realizują największe zyski w całym łańcuchu.

DLA WSZYSTKICH FIRM

Tak, większe i bardziej zglobalizowane przedsiębiorstwa często wyrządzają większe szkody. Ale nie zawsze tak jest. Spójrzmy na branżę odzieżową, w której wiele małych i średnich europejskich firm jest połączonych z globalnymi łańcuchami wartości. Potrzebujemy europejskiego ustawodawstwa, które obowiązywałoby wszystkie przedsiębiorstwa. Małe firmy o krótkich łańcuchach wartości mogłyby korzystać z pewnej swobody zagwarantowanej przez wytyczne międzynarodowe (Wytyczne OECD i Wytyczne ONZ).

ZGODNIE ZE STANDARDAMI MIĘDZYNARODOWYMI

Nowy projekt dyrektywy powinien opierać się o istniejące standardy międzynarodowe, Wytyczne ONZ dotyczące biznesu i praw człowieka (UNGPs) oraz Wytyczne OECD dla przedsiębiorstw wielonarodowych i dotyczące należytej staranności. Te dokumenty są dobre w teorii, jednak w praktyce, ponieważ stosowanie wytycznych jest dobrowolne, nie rozwiązują one problemu nadużyć korporacyjnych.

DOSTĘP DO WYMIARU SPRAWIEDLIWOŚCI

Jeżeli korporacje łamią prawa człowieka i niszczą lokalne środowisko, ludzie muszą mieć możliwość dochodzenia sprawiedliwości. Dostęp do wymiaru sprawiedliwości to dostęp do sądów lub pozasądowych mechanizmów skargowych. Jednak te drugie nigdy nie będą skuteczne bez tych pierwszych. Kiedy ofiary nadużyć wybierają mechanizmy pozasądowe, nie może to oznaczać ograniczania ich prawa do wstąpienia na drogę sądową.

Aby osoby poszkodowane przez nadużycia korporacji mogły dochodzić sprawiedliwości w sądzie, Unia Europejska musi wyeliminować bariery w dostępie do wymiaru sprawiedliwości. Chodzi tu między innymi o zapobieganie ukrywaniu materiałów dowodowych przez korporacje, zapewnienie rozsądnych ram czasowych dla wnoszenia pozwów, dopuszczenie zbiorowego dochodzenia odszkodowań, a także rozciągnięcie odpowiedzialności cywilnej na cały łańcuch wartości, adekwatnie do wpływu korporacji na gospodarkę światową i ich odpowiedzialności.

PRZEDSIĘBIORSTWA MUSZĄ PONOSIĆ ODPOWIEDZIALNOŚĆ ZA SWOJE DZIAŁANIA

Z powodów, które opisano w tym opracowaniu, przedsiębiorstwa zarejestrowane lub działające na terenie UE, które powodują szkody w sferze praw człowieka i środowiska lub przyczyniają się do tych szkód, muszą ponosić prawną odpowiedzialność za swoje działania – zarówno cywilną (odszkodowania dla ofiar nadużyć) jak i administracyjną (za niepodjęcie należytej staranności, by zapobiec szkodom, nawet jeżeli jeszcze do nich nie doszło).

PRZEPISY MUSZĄ BYĆ STANOWCZE

Firmy, które łamią prawo muszą ponieść konsekwencje takiego postępowania, bo w przeciwnym razie zaczęłyby traktować łamanie przepisów jako bardziej opłacalną opcję. Dobrowolne środki nie działają, więc potrzebujemy skutecznych przepisów prawnych, które nałożą na przedsiębiorstwa obowiązki i sankcje za ich niewypełnienie. Musi to być ustawodawstwo na prawdziwie europejską skalę, stosowane jednako w całej Europie.

WŁĄCZAJĄCE PODEJŚCIE DO PRACOWNIKÓW I LOKALNYCH SPOŁECZNOŚCI

Jak przedsiębiorstwa mogą określić wszystkie zagrożenia, jeżeli nie włączają interesariuszy w proces należytej staranności i nie konsultują się z nimi? To proste – nie mogą. Związki i organizacje zawodowe, organizacje kobiece, lokalne społeczności, ludność rdzenna, a także inne grupy, których dotyka działalność korporacji, muszą mieć szansę na przedstawienie swoich interesów i kształtowanie całego procesu.

WIĘKSZA PRZEJRZYSTOŚĆ ZAPEWNI WIĘKSZĄ ODPOWIEDZIALNOŚĆ

Często informacje o spółkach zależnych, dostawcach i partnerach biznesowych w łańcuchach wartości korporacji są trudno dostępne. Ze względu na panujący obecnie klimat niejawności informacji odkrycie powiązań pomiędzy unijnymi firmami a ich dostawcami zajmuje śledczym całe miesiące albo i lata. Jeżeli firmy mają ponosić odpowiedzialność za swoje działania, muszą być zobowiązane do regularnego upubliczniania informacji na temat swoich łańcuchów wartości.

CHCESZ DOWIEDZIEĆ SIĘ WIĘCEJ?

CO ROBIMY?

- Kampania CIDSE: [Access to Justice](#).
- [Our Food. Our Future](#). Kampania Oxfam i 15 innych organizacji społeczeństwa obywatelskiego z 13 krajów budująca silną koalicję młodych Europejczyków oraz współpracę na rzecz sprawiedliwego społecznie, zrównoważonego agroekologicznego systemu żywnościowego opartego na idei praw człowieka.
- [Petycja](#) pod przewodnictwem kampanii Nasza żywność. Nasza przyszłość., skierowana do Komisarzy Véry Jourovej, Didiera Reyndersa i Thierry'ego Bretona nawołująca do opracowania silnego ustawodawstwa unijnego w sprawie łańcuchów dostaw.

POLECANE TEKSTY

- [Off the hook?](#) Jak firmy lobbują przeciwko odpowiedzialności za nadużycia w sferze praw człowieka i ochrony środowiska. Wspólne dochodzenie ujawniające taktyki stosowane przez korporacje, dzięki którym wydaje się, że współpracują, podczas gdy tak naprawdę sabotują wysiłki ustawodawców.
- [Suing Goliath](#): Raport omawiający 22 duże pozwy cywilne wytoczone niedawno unijnym firmom, który wskazuje na poważne systemowe bariery utrudniające ofiarom nadużyć korporacji dochodzenie sprawiedliwości i dostęp do środków sądowych.
- [Debating corporate due diligence: A reality check](#): Ten dokument demontuje nierzetelne doniesienia i wprowadzające w błąd argumenty, by nie zdominowały one debaty publicznej i politycznej toczącej się na ten temat.
- [Putting the Environment in Human Rights and Environmental Due Diligence](#): Organizacje społeczeństwa obywatelskiego opublikowały opracowanie wyjaśniające, dlaczego i w jaki sposób kwestia ochrony środowiska musi znaleźć odzwierciedlenie w wymogach w zakresie należytej staranności przedsiębiorstw wraz z poszanowaniem praw człowieka.
- [Global Solution to Global Problems: Dlaczego przepisy UE oraz instrument ONZ w sprawie odpowiedzialności przedsiębiorstw muszą się uzupełniać](#). Opracowanie

wspólne organizacji CIDSE, Friends of the Earth Europe, ECCJ oraz ECCHR wyjaśniające, dlaczego dyrektywa unijna oraz wiążący traktat ONZ w sprawie przedsiębiorstw i praw człowieka muszą być wzajemnie komplementarne.

- [Vigilance switched off: Human Rights in Mexico, what are the responsibilities of EDF and the APE?](#) W tym raporcie organizacje CCFD-Terre Solidaire, ECCHR i ProDESC opisują przypadki niedopełnienia obowiązku należytej staranności i łamania międzynarodowych praw człowieka w projekcie Gunaá Sicarú spółki EDF, jak również rolę EDF i jej udziałowca większościowego Agence des participations de l'État (Agencję własności skarbu państwa).

- [“We are going to kill you.”](#) Studium przypadku niekontrolowanej władzy korporacji, przygotowane przez organizację Global Witness.

- [Behind the Barcodes](#): kampania Oxfam, badania oraz rekomendacje w celu wyeliminowania przypadków łamania praw człowieka, praw pracowniczych i praw kobiet w łańcuchach dostaw żywności w supermarketach.

- [Living Income: From Right to Reality](#): Opracowanie Oxfam zawierające rekomendacje dotyczące tego, w jaki sposób należyta staranność w sferze praw człowieka powinna obejmować polityki cenowe przedsiębiorstw, aby zagwarantować pracownikom i małym producentom w łańcuchu dostaw minimum egzystencji.

- [CAC40: des profits sans lendemain?](#), raport Oxfam France.

- [Profits at the Expense of People and Planet](#): Jak korporacje dbają o interesy udziałowców zamiast chronić klimat i prawa człowieka, raport Oxfam Germany.

- [How to make corporations respect the environment and climate](#): Opracowanie Friends of the Earth Europe zawiera rekomendacje dotyczące obowiązków klimatycznych, a także odpowiedzialności cywilnej i karnej za szkody wyrządzone środowisku naturalnemu.

- [Do No Harm: Argumenty przemawiające za wprowadzeniem unijnych przepisów rozliczających firmy z łamaniem praw człowieka i niszczenia środowiska](#). Ten raport Friends of the Earth opisuje pięć przypadków nadużyć popełnianych przez europejskie firmy na całym świecie.

INFORMACJE KONTAKTOWE

Anti-Slavery International

Helene de Rengerve
euadviser@antislavery.org

Amnesty International

Nele Meyer
nele.meyer@amnesty.org

CIDSE

Giuseppe Cioffo
cioffo@cidse.org

Clean Clothes Campaign

International Office
Neva Nahtigal
neva@cleanclothes.org

**European Center for
Constitutional and Human
Rights (ECCHR)**

Ben Vanpeperstraete
vanpeperstraete@ecchr.eu

**European Coalition for
Corporate Justicen (ECCJ)**

Sylvia Obregon
sylvia.obregon@corporatejustice.org

**International Federation of
Human Rights (FIDH)**

Sacha Feierabend
sfeierabend@fidh.org

Friends of the Earth Europe

Jill McArdle
jill.mcardle@foeeurope.org

Global Witness

Richard Gardiner
rgardiner@globalwitness.org

Oxfam

Marc-Olivier Herman
marco.herman@oxfam.org

